

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

HANS KAU:

**AF DE KLOGE MÆNDS OG
KONERS SAGA**

JENS KUDSK - JØRGEN BIRKEBÆK
ANN' TRØGLBORG - SØREN SILLESTHO'ED

KULTURBILLEDER FRA DEN JYDSKE HEDE

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
DANSK MEDICINSK-HISTORISK SELSKAB OG DEN GREVELIGE
HJELMSTIERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE

3. ANN' TRØGLBORG.

I Slutningen af det 18. Aarhundrede købte et Ægtepar, Hans Pedersen Smed og Hustru Karen Hansdatter fra Varde-Eggen, Gaarden Amlund, der ligger i den sydvestlige Del af Lindeballe Sogn, dækket mod Nordøst af Skoven af samme Navn og med Udsigt mod Syd og Vest over vidtstrakte Hedeegne. De gamle i Sognet fortæller, at Amlund en Gang skal være bleven solgt for 50 Rdlr. Muligvis er det Hans Pedersen Smed og Karen Hansdatter, som har erhvervet sig Gaarden for den Pris.

Amlund var den Gang en Gaard paa flere Hundrede Tønder Land, hvoraf dog største Delen henlaa i uopdyrket Hede. Den havde i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede kun en Besætning paa 8 Køer, i alt 14 Kreaturer. Nu til Dags er den udstykket i 5 Ejendomme, hvoraf den ene Gaard alene har en Besætning paa 12 Køer. Paa alle 5 Ejendomme findes der nu 100 Kreaturer og tilsvarende Hestehold. Der siges, at Amlund i gamle Dage skal have været en Kongsgaard. Hvorvidt det passer, véd jeg ikke. Men den synes i tidligere Tid at have været beboet af lidt finere Folk end en almindelig Bondegaard. »Den 11.

Juni 1787 blev Monsiør Andreas Nees af Amlund begravet 65 Aar«, og »d. 6. April 1790 blev Sign. Peder Poder af Amlund begravet, 83 Aar gammel«. Den sidste i al Fald ligger begravet i Lindeballe Kirke, hvilket ogsaa tyder paa, at han har været lidt mere end en almindelig Bonde. Egetræspladen (Ligtræt) med Navn og Aarstal for hans Fødsel og Død, som har ligget paa hans Grav, sidder nu paa den nordre Mur i Koret.

Efter Peder Poder arvede hans Søn, Søren Pedersen Poder, Gaarden. Han kaldes hverken Mons. eller Sign. Det er maaske, fordi han giftede sig med sin »Pige«. »Den 10. Maj 1791 blev Søren Pedersen Poder af Amlund og hans Pige Maren Pedersdatter i Amlund trolovede, d. 2. Juli copulerede.«

Samme Søren Pedersen Poder og Maren Pedersdatter er vist ikke bleven gamle i Amlund. De findes ikke senere i Kirkebogen, hverken som Forældre eller som ved Døden afgangne. Rimeligvis er de bleven nødt til at sælge Gaarden og er flyttet fra Sognet, og Hans Pedersen Smed og Karen Hansdatter har indtaget deres Plads.

Hans Pedersen Smed eller Hans Amlund, som han nu sædvanlig blev kaldt, var ikke blot en duelig Bonde, sikkert én af de fremmeligste i sin Tid, men han var især berømt som »klog Mand«. Hans Praksis, siges der, strakte sig over store Dele af Ribe og Vejle Amter. Han tog sit Klientel med sig fra Vardeegnen og udvidede det, da han kom til Amlund. Hans Datterdatter, Ann' Trøglborg, har fortalt mig, at han var baade det tyske, engelske og franske Sprog mægtig, men denne Udtalelse skal dog vel nok forstaaes med Moderation.

Hans Pedersen Smed og Karen Hansdatter maa

allerede have været godt oppe i Aarene, da de kom til Amlund. Ved sin Død 1820 var han 84 Aar, og hun var 73 Aar ved sin Død 1818. Det varede derfor heller ikke saa mange Aar, før de gik paa Aftægt og overlod Gaarden til deres Datter, Ane Johanne Hansdatter, der var født i Andsager omkring Aaret 1780.

Ane Johanne Hansdatter blev gift med Jens Pedersen, der stammede fra Sæbberup ved Løsning. Formodentlig er han kommet herud i Vesteregnet at tjene, maaske paa selve Amlund, og har saa gjort Ane Johannes Bekendtskab.

Ane Johanne Hansdatter arvede ikke blot sin Faders Gaard, men ogsaa hans »Bøger« og »Klogskab«, og hun blev en næsten ligesaa berømt »klog Kone«, som han havde været »klog Mand«. Jens Pedersen derimod vandt særlig Ry for sine overordentlige Legemskræfter.

Jens Pedersen og Ane Johanne Hansdatter fik en stor Børneflokk, ikke færre end 8 Børn voksede der op i deres Hjem, og blandt disse var Ane Jensdatter, hvorom her skal fortælles, den næstyingste.

Hun blev født d. 23. August 1816.

Det var trange Tider den Gang. Man sukkede endnu under Følgerne af Pengekrisen 1813. En Tønde Rug kostede kun 1 Rdlr. og en Ko 6 Rdlr. Det stod trangt til i Jens Pedersens Hjem, og Børnene maatte tidlig ud at tjene. Ane var kun 6 Aar gammel, da hun kom ud at tjene som Faarehyrde, og som saadan tjente hun derefter i flere Somre. Senere kom Faderen ind paa at skaffe sig en Indtægtskilde ved at tage større Flokke af fremmed Kvæg i Græsning, og han beholdt saa Børnene hjemme til at vogte disse. Ane maatte staa op Kl. 3—4 om Morgen og vandre afsted i Marken til Kreaturerne — hvoriblandt der

kunde være flere store Tyre — og først ved Mørkets Frembrud maatte hun vende hjem igen, naar Kreaturerne havde lagt sig til Nattehvide.

Med Skolevæsenet stod det maadeligt til paa Landet i de Tider, og især herude. Om Vinteren fik Børnene lidt Undervisning af en nylig konfirmeret Dreng, der gik paa Omgang i Amlund og flere Byer. Ret meget havde en saadan Lærer ikke at byde, uerfaren som han var, og det kneb vel ogsaa med Respekten.

Om Sommeren gik alle Sognets Børn en halv Dag om Ugen til Lindeballe Skole, hvor »gamle Hansen« søgte at holde Liv i og at udbedre den Lærdom, som var indterpet i Vintermaanederne. De lærte Luthers Katekismus og en lille Bibelhistorie udenad og fik saa desuden lidt Undervisning i Læsning, Regning og Skrivning. Dermed var alt kommet.

I Foraaret 1831 blev Ane konfirmeret af den djærve Nordmand, Pastor Giellebøl i Ringive, af hvem der endnu gaar Ry i Befolkningen. Han har i Kirkebogen givet hende »meget god« baade for »Kundskab« og »Opførsel«, saa hun maa jo ikke have været af de ringeste.

Efter sin Confirmation forblev Ane endnu godt og vel en halvsnes Aar i Hjemmet, hvor hun gjorde det ud for Pige, ja, man kan gerne sige, for Karl med. Hun var i Besiddelse af umaadelige Legemskræfter, en Arv fra Faderen. Køernes Malkning, som Pigerne gyser tilbage for i vore Dage og helst vil have væltet over paa Karlene, var det mindste ved Sagen. Nej, Ane pløjede om Sommeren ude i Heden med 4 Stude for en stor Hjulplow. Det forreste Par Stude havde hun en Dreng til at køre, men de bagerste styrede hun selv tillige med Ploven. Skulde der graves Mergel,

tog hun sin Tørn i Mergelgraven sammen med Karlene, og ingen Karl var i Stand til at hamle op med hende, siges der. Hun slog Hø i Engene og mejede Korn paa Markerne. Om Vinterdagene fældede hun Træer i Skoven, og om Vinteraftenerne lavede hun River, Skovle, Trægrebe, Stryger og andre Redskaber af Træ. Hestene kunde hun tumle med og ride uden Sadel saa godt som nogen Karl. Det var ikke just Kvindesyssel efter vore Dages Begreber; men Tiderne var anderledes den Gang.

Og samledes Ungdommen til »Legs«, en Forkortelse af »Legestue«, det man med et lidt finere Udtryk nu til Dags kalder »Bal«, var Ane heller ikke tabt bag af en Vogn. Hun kunde tumle sig i den vildeste Spingdans og var æstimeret i en »Legestue« fremfor nogen anden. Et lille Aarhundrede er henrundet, siden Ane var Barn og ung Pige. Almuen var den Gang fuld af Overtro. En Del er der endnu tilbage, men meget er vejet for den stigende Oplysning. Ane var i saa Henseende et Barn af sin Tid. Hun kunde fortælle sælsomme Ting.

Ude paa Amlund Mark laa der en Samling Høje, der kaldtes »æ Firhyw« (Firhøje). At det ikke gik »rele« til her, havde hun længe vidst: men en Dag, da hun og hendes yngre Søster var ude paa Marken, saa de ved højlys Dag en af Højene staa hævet i Vejret paa gloende Pæle.

Ikke langt fra »æ Firhyw« laa et Engdrag, der kaldtes »æ Bowselor« (Bukselaarene). Naar Folkene fra Amlund var ude »aa æ Bowselor« for at bjerge Hø, kunde de ofte ved Middagstid høre at »æ Bjerremænd« slog deres Kister i Laas inde i Højene med et mægtigt Rabalder.

Paa Gaarden Gjødsebøls Mark, Nabo til Amlund,

færdedes der en Gjenganger, en stor Mand, der bar en slukøret Hat paa Hovedet. Han havde stjaalet Jord ved at flytte Skjelstenene, og af den Grund kunde han ikke faa Ro i sin Grav, førend Stenene blev flyttede tilbage til deres oprindelige Plads.

Efter at Ane og hendes Søskende i Forening havde faaet Gaarden drevet op, gik Forældrene paa Aftægt, og én af Brødrene overtog den. Senere blev den delt i to Parter, hvoraf en anden Broder fik den ene, og saaledes blev der nu baade et Øster- og et Vester-Amlund.

Anes Moder, Ane Johanne Hansdatter, døde den 27. Marts 1847, og hendes Fader Jens Pedersen døde den 15. December 1861. Han havde giftet sig igjen efter sin første Hustrus Død.

Som 26aarig Pige drog Ane ud at tjene. Under 1. November 1842 er hun i Kirkebogens Afgangliste ført til Afgang fra Lindeballe Sogn til Nabsognet Ringive. Her havde hun en Morbroder, Niels Christian Hansen, der ejede et lille Husmandssted, som kaldtes »Trøglborg«, og hos ham kom hun til at tjene. Der var Fattigdom til Huse. En 2 à 3 Køer og et Par Stude, det var hele Besætningen. Niels Chr. Hansens Kone var død, og det var gaaet jævnt tilbage for ham i de senere Aar. Her kom Ane ret tilpas med sine stærke Arme og rappe Hænder.

Niels Chr. Hansen havde en Søn ved Navn Knud, som var derhjemme. Han var omkring ved en Snes Aar gammel, altsaa en 6 Aar yngre end Ane. Det blev nu Ane og Knud, der maatte gjøre Arbejdet, og som den ældre og tillige den overlegne i Dygtighed blev det ganske naturligt Ane, der overtog Kommandoen. Imidlertid førte Samarbejdet til, at Ane og Knud blev »gode Venner«, som man siger paa Jydsck,

med andre Ord forlovede, og efter en 2 à 3 Aars Forløb stod deres Bryllup paa »Trøglborg«, som Knud arvede efter sin Fader, og her var Ane nu Husmoder i over 60 Aar.

Ane og Knud sled troligt sammen gennem et langt Ægteskab, og det var næsten Underværker, de fik udført. Til Stedet hørte flere Hundrede Tønder Land, der laa hen i uopdyrket Hede. Dette Areal fik de for største Delen taget under Kultur. Og Besætningen drev de fra et Par Stude og en 2 à 3 Køer op til 5 à 6 Heste og ca. 30 Kreaturer. Naturligvis blev Bygningerne snart for smaa til at rumme den indavlede Sæd, og den lille Husmandshytte maatte derfor vige Pladsen for en stor, grundmuret Gaard, der ligefrem blev en Pryd for Egnen.

Og det var Ane, der var Sjælen i det hele. Hun pløjede og harvede, saaede og høstede, ligesom hun var vant til hjemme fra Amlund. Til den ny Gaard huggede hun selv Tømmeret og tækkede Husene. I det hele gik hun ikke af Vejen for nogetsomhelst Arbejde. Og alt dette ved Siden af, at hun passede sit Hus og opdrog sine Børn.

Og det var ogsaa Ane, der maatte gøre den nødvendige Omsætning med Kreaturbestanden. Hun var en kjendt Størrelse paa alle Omegnens Markeder og ikke mindst paa det berømte Vorbasse Marked. Helt oppe i Slesvig har jeg truffet Folk, der kjendte Ane. Jeg kom en Gang for mange Aar siden til at rejse med en Pranger i en Dagvogn deroppe. Da han fik at vide, fra hvilken Egn jeg var, spurgte han meget interesseret, om jeg ikke kendte Ann' Trøglborg fra Ringive. Han og Ane havde slaaet mangan Handel af. Folk lagde uvilkaarlig Mærke til den høje, stovte Kvinde med den gammeldags Hat paa Hovedet og

det karakteristiske Ansigt indrammet af Pibestrimler og med en mægtig Kjæp i Haanden. Naar Ane fik sig stillet op i skraa Stilling med Maven skudt frem, idet hun stivede Ryggen af med Kjæppen, som hun holdt fast om med begge Hænder, var hun ikke billig. Hun forstod at mønstre et Kreatur og vidste, baade hvad hun skulde forlange, og hvad hun skulde give for et saadant. Den Pranger skulde være staaet tidlig op, som skulde narre Ane. Der blev vel nok somme Tider gjort Forsøg derpaa; men Forsøget faldt uheldigt ud.

Efter en Handel skal der jo gjerne et Lidkjøb til, og det var Ane heller ikke bange for at tage med. Hun satte sig i Række med Mandfolkene og drak alle de Kaffeputse, man bød hende. Prangerne gjorde ofte Forsøg paa at drikke hende under Bordet; men det blev nok i Reglen dem selv, der først blev afkjørt. »Hun haaj' jo nowr Skidt, hun tow i æ Mund for et, naar hun drak«, mente man om Ann'.

Knud kunde slet ikke klare sig uden Ane. Naar hun var syg, hvad hun forresten vist sjældent var, undtagen naar hun laa i Barselseng, men det skete jo ogsaa en Gang imellem, var han ganske ulykkelig. Gik Ploven i Stykker, kunde han ikke selv gøre den i Stand. Han maatte da ind til Ane med den eller Dele af den, og hun laa da i Sengen og tømrede Skaden i Stand. Skulde der sælges eller kjøbes et Kreatur, mens hun laa til Sengs, maatte det trækkes op foran Sovekammervinduet, for at hun kunde ligge og mønstre det og derefter afgive sit Votum.

Men det var Ann' Trøglborgs Lægegjerning, vi skulde høre noget om.

Allerede hjemme i Amlund havde hun studeret Lægekunsten under Moderens Vejledning, og da Mo-

deren døde, arvede hun Bøgerne og Moderens Praksis med, og i den lange Aarrække, hun boede i Trøglborg, havde hun stadig et stort Klientel.

»En sandet Hedevej med dybe Hjulspor snor sig her forbi i sære Bugtninger. Henad Vejen kommer et enligt Køretøj langsomt slæbende — en tarvelig Fjællevogn, forspændt med en lille, mager Helmis. Paa Agefjælen foran sidder en halvvoxen Knøs som Kusk, og bag i Vognen paa et Leje af Halm ligger en ældre Kone: hun ser syg og forpint ud; hendes Kind er bleg, og hendes Træk er prægede af aarelange Lidelser. — Det er en Syg, der skal til den »kloge Kone«. ¹⁾

Saaledes skriver én af Ann' Trøglborgs Biografer. Og dette Syn, som her beskrives, hørte til Dagens Orden. Der gik vist ikke mange Dage, hvor Ann' Trøglborg ikke modtog Patienter i sit Hjem. Hun tog ogsaa ud, men det var sjældnere. Sin meste Praksis besørgede hun hjemme.

Der var saavist ikke en Sygdom, som Ann' Trøglborg gik af Vejen for, og i tidligere Tid, da der ingen rigtige Læger fandtes i Egnen, søgtes hun vel ogsaa i alle mulige Tilfælde, men i de senere Aar var det navnlig udvortes Sygdomme: Legemsbeskadigelser, Hudsygdomme, buldne Fingre, Blodforgiftningstilfælde, hendes Raad blev søgt for. Naar én fik »Jedder ved en Finger«, som det i gamle Dage kaldtes, eller paa Nutidens Sprog: Blodforgiftning, var Ann' Trøglborg den, man helst tyede til. Almindelige Læger kunde vel ogsaa her hjælpe, men Ann' gav skrappere Medicin, det gik hurtigere fra Haanden, og Betalingsvilkaarene vare gunstigere. Selv om man ogsaa havde begyndt med en almindelig Læge, endte man dog tit

¹⁾ N. B. i »Frem« 1905, Nr. 19.

hos Ann' Trøglborg, og hun fik i hvert Fald Æren for at have truffet Sømmet paa Hovedet.

Medikamenterne tilberedte hun selv af de forskellige Urter, hun indsamlede til dette Brug. »Dær æ saa manne Slaus Øvter te, men de er om, te en faastaar aa brug' em«, sagde Ann'. I Krukker og Potter havde hun sine Doktorsager, og det lugtede, ligesom naar man kom ind paa et Apothek.

Hendes Medicin kunde stundom være af en ret ejendommelig Art. Saaledes fortælles der, at hun mod Blegsot skal have anvendt Pandekager, hvori der var blandet 7 forskjellige Slags Ingredienser, bl. a. hakket Hugormekjød. Om det passer, ved jeg ikke, Ann' har sikkert ikke selv røbet Hemmeligheden, og det hele er maaske noget, man har tænkt sig til.

Iøvrigt var hendes Fremgangsmaade denne: Naar en Patient ankom, blev Tilfældet naturligvis grundigt undersøgt. Derefter maatte Patienten indtage en Snaps, somme Tider to efter Omstændighederne, af »noget«, Ann' bryggede sammen i sit Spisekammer for lukkede Døre. Det var skrappe Sager, der kunde faa selv den stærkeste til at »skuddre sig«. De mindre stærke maatte ofte give Snapsen op igjen. Saa smurte hun det daarlige Sted med »noget«, gav Patienten »noget« med til videre Selvbehandling og den nødvendige Underretning om Fremgangsmaaden. Var denne sidste saa indviklet, at Patienten ikke kunde huske den, var Ann' ogsaa Mester for at kunne give en skriftlig Rapport fra sig. Naturligvis maatte en Patient ofte møde flere Gange, for at Ann' kunde følge Sygdommens Gang. Men næsten altid lykkedes hendes Kur.

Vor Pige — fortæller en Kone — havde da faaet saadan en daarlig Næse. Det var vist Kirtler. Vi søgte Læge, men lige meget hjalp det. Saa tog vi ud

til Ann' Trøglborg med hende. Ann' slog Kors for begge hendes Næsebor og gav os noget at smøre med. Hvad det var, ved jeg ikke, men det lugtede af alle Slags Urter. Det hjalp, og snart var Pigen kureret og har ikke fejlet noget siden.

Jeg havde faaet buldne Fingre — fortæller en anden — og kunde ikke være til hverken Nat eller Dag for Pine. Jeg tog saa ud til Ann' Trøglborg — »hun ska jo væ'e saa goe te'et, sejer de jo.« Først gav hun mig en stor Snaps — »uh, hvor en smagt grim« — og saa blev jeg smurt paa de daarlige Fingre. Jeg skulde hver Dag hjemme tage Enebærdraaber i Vin eller Brændevin, fik Urter med, jeg skulde koge og tage ind daglig, og jeg skulde hver Dag smøre Fingrene i Terpentin. Snart var mine Fingre kurerede.

En Mand, der led af Bylder i Nakken, kom ligeledes til Ann' Trøglborg om Raad. Hun gav ham noget at smøre Bylterne med; men, føjede hun til, kan det ikke hjælpe, saa gives der kun et Raad. En Torsdag Morgen, før Solen staar op, skal du gaa ned til Aaen, tage en lille Sten, som Du finder der, kaste den over Hovedet paa Dig selv og ud i Vandet. Det skal nok hjælpe.

En Aftenstund sad en Mand og røg Cigar. Pludselig hovnede hans Overlæbe op i en foruroligende Grad. Formodentlig har han brændt den med Cigaren, og der er opstaaet en Blodforgiftning. Han havde ikke megen Lyst til ved Nattetid at kjøre den lange Vej til Lægen, men paa den anden Side turde han heller ikke opsætte til næste Dag at søge Hjælp. Han bestemte sig da til at gaa til Ann' Trøglborg, der ikke boede ret langt borte. Særlig glad derved var han ikke; thi han vidste, at Ann' af en bestemt Grund var vred paa ham. Han tog da Mod til sig. Nød

bryder jo alle Love. Ann' gik ud i Spisekammeret og tog sin Søn med. De lukkede Døren og blev længe borte. Manden tænkte: »Hun slaar dæ s'gu nok ihjel!« Han maatte have ikke én men to Snapse til en Begyndelse, og »det var noget, der var Kraft i«, og derefter blev han smurt. Da han gik, sagde han meget spagfærdigt til Ann': »Skal a kom i Moen igjen?« »A har Misæl lieg kjær, enten Do kommer her i Moen, eller Do gaaer en annen Stej hen,« Hun var tydelig nok vred; men en Doktor er jo pligtig til ogsaa at kurere paa sine Fjender. Næste Morgen var Læben imidlertid svunden ind, og han behøvede ikke at gaa nogen Steder hen for den Sags Skyld.

Det faar være nok med disse Eksempler fra Ann' Trøglborgs Praksis. Disse Tilfælde kunde suppleres med Hundreder af lignende Slags.

En af Ann' Trøglborgs Kure har jeg selv med Beundring været Vidne til. Der boede i mit Sogn en Mand, der højt oppe i Aarene blev angrebet af Excem i en voldsom Grad. Han søgte alle de Læger, der fandtes baade fjern og nær; men lige meget hjalp det. Han pintes og tæredes mere og mere hen. Jeg besøgte ham en Decemberaften i Mørkningen, da sad han sammenfalden i en Lænestol ude i Kjøkkenet ved Siden af Comfuret, medens hans Hustru syslede omkring derude. Det syntes mig klart, at han havde ikke langt tilbage, som Kræfterne var taget af, og det samme mente han selv. Vi tog Afsked med hinanden, som om det var sidste Gang, vi saaes. Da jeg gik, sagde han: Hvis jeg lever en lille Tid, saa kom herud igjen.

Imidlertid kom han i Tanker om som et sidste Forsøg at henvende sig til Ann' Trøglborg; hun havde jo efter Sigende kureret saa mange, og der kunde jo

da ikke være noget forset med at prøve det. Ann' blev hentet; thi Manden var for daarlig til at komme til hende. Hun saa paa ham og foreskrev den nødvendige Kur. Manden begyndte hurtigt at bedres og kunde senere taale at kjøres ud til Ane til yderligere Consultation. Han endte med at blive fuldstændig helbredet. Nu er han en gammel Mand, men rask og livlig, og han er flyttet til et andet Sogn, men jeg træffer ham saa tit. Vi mindes da gjerne hin Aften, da vi begge troede, at hans Endeligt var kommen og han priser Ann' Trøglborg som den, der næst Gud har bragt ham Livet igjen.

Da Ann' var paa Sygebesøg hos ham, har han fortalt, skulde hun jo da have noget Smørrebrød; thi hun havde kjørt en lang Vej. Ved den Lejlighed stak hun adskillige Snapse under Vesten, som man siger. Det var nødvendigt, sagde hun, ellers vilde Maden ikke glide ned. Hun var den Gang godt op imod de 90 Aar og havde ikke en Tand i Munden.

Ann' Trøglborgs Specialitet var dog egentlig Behandling af Hugormebid. Paa dette Omraade vandt hun en ganske sælig Berømmelse. »Det er mere end blot en vovet Paastand«, siger hendes ovenævnte Biograf, »naar det hævdes, at ingen Læge er i Stand til at behandle Hugormebid med en saadan Sikkerhed som hun. Flere Gange har hun endogsaa helbredet Patienter, som Lægerne har maattet opgive.«

For en Del Aar siden blev en Dreng fra Sønderomme bidt af en Hugorm, eller, som Befolkningen herude kalder det, »hugormeslaaet«. Drengens Fader kjørte skyndsomst med ham til den nærmestboende Læge, der naturligvis behandlede ham efter alle Kunstens Regler. Men lige meget hjalp det. Drengen blev ringere og ringere. Lægen var hos ham flere Gange,

men al hans Kunst var omsonst. Til sidst erklærede Doktoren, at der var ikke noget at stille op. Drengen var uheldbrekelig.

Efter denne lidet trøstelige Besked kjørte Drengens Fader saa over og hentede Ann' Trøglborg. — »Som han dog var forkludret, den stakkels Dreng! For de Doktore forstaar det jo ikke!« udtalte Ane senere, — Naa, hun gav sig jo til at kurere paa ham, som han var, og til stor Forbavselse for alle kom han sig.

Drengens Forældre blev naturligvis glade. Men, hvem der blev lang i Ansigtet, det var nok Doktoren. Han tog det Parti at melde Ane til Øvrigheden, fordi hun havde frelst et Menneskeliv, hvor hans Forstand stod stille. Hun blev idømt en Bøde paa 10 Kroner.

Da Ane var for Retten i Anledning af denne Sag, spurgte hun Herredsfuldmægtigen: »Hvis Doktoren siger til Dem, at De skal dø, og jeg siger, at jeg kan kurere Dem, vilde De saa ikke have mig til det?« »Jo, pinedød vilde jeg saa«, svarede Fuldmægtigen, »men derfor skal De ligegodt betale Mulkten.«

Ane lod sig dog ikke saadan uden videre gaa paa. Hun appellerede Dommen, idet hun vel syntes, at hun, i alt Fald moralsk set, havde Retten paa sin Side. Hun blev da ogsaa frikjendt.

Fra den Tid af havde Ane saa godt som Eneret paa det Omraade af Lægekuusten, og hendes Kur har næppe nogensinde slaaet fejl. Og Hugormene skaffede hende virkelig en betydelig Praksis. Det sker nemlig ret ofte i Hedeegnen, hvor Ane jo havde sit Domicil, at en Dreng, der om Sommeren løber med bare Fødder, kommer til at træde paa en Hugorm og bliver bidt af den.

Hvilke Lægemidler Ane brugte mod Hugormebid, se, det var en Hemmelighed.

Jeg kom en Gang forbi Trøglborg paa en Spadsere-tur sammen med en god Ven. »Lad os gaa ind og se til Ann' Trøglborg«, sagde jeg Ja, det var P. godt med paa. Dørene stod paa vid Gab, og vi gik lige ind. Men her var ikke et Menneske at finde, skjønt vi kiggede ind baade i Sovekammer og Spisekammer. Paa Bordet i den rummelige Dagligstue laa en gammel tyk Bog. »Gaa hen og se, hvad det er«, sagde jeg til P. »Det tør jeg skam ikke«, svarede han, »det kunde gjerne være Cyprianus.« »Saa lad mig komme til, jeg har gaaet i den sorte Skole.« Det viste sig da at være en gammel Huspostil, som Ane rimeligvis havde siddet og læst i, inden hun er gaaet til sit Arbejde.

Paa Marken udenfor Gaarden traf vi Ane. Hun var i Færd med at rive Blandkorn sammen, der var slaaet paa Skaar. Det havde staaet noget tyndt paa Bunden, kunde man se, og det var for kort til at bindes. Det var en smuk Solskinsdag i Oktober Maaned, saa det var en lidt sen Tid at høste ind paa.

Vi gav os i Snak med Ane. Jeg vilde gjerne have afluret hende Hemmeligheden med Hensyn til at kurere for Hugormebid, men det lykkedes ikke. »Er det sandt, at De samler smaa Hugorme ind om Sommeren for at bruge Kjødet af dem til Medicin mod Hugormebid. Det siger Folk.« »Ja, Folk sejer saa møj, men det passer et det hal' a'et«, svarede Ane. Ja, den Erfaring havde jeg ogsaa gjort. Men dermed var jeg lige klog med Hensyn til Hugorme-Kuren. Jeg gjorde paany et Forsøg, men der var stadig vinket af. Ane forsøgte nu at faa Samtalen drejet om i en anden Retning. Hun saa op paa mig og spurgte: »Hvor æ den hier Mand ejsen fra?« Ja, jeg var da Præsten fra G. »No, saa var et Dem, dæ holdt Ligtaael øver mi Broer Hans. A ka howsk, Di so« — og saa fik

jeg hele Ligtalen. Jeg kunde ikke saa lige huske, hvad jeg havde sagt over hendes Bror Hans, men jeg maatte tilstaa, at jeg godt kunde have sagt saadan, og jeg maatte beundre den gamle Kones Hukommelse.

»Men det var de smaa Hugorme, Ane«, vedblev jeg. »Aa, De æ møj kloger, end A er«, afværgede Ane polisk. »Ja, da kan jeg sandelig ikke kurere for Hugormebid«, svarede jeg. Ane gik stadig udenom, som Katten om den varme Grød, da jeg lirkede videre. Jeg mærkede nok, at man fik ikke mere at vide af hende, end hvad hun selv vilde.

»De ku da liegodt et gør mæ nowwer«, fortsatte Ane, og saa fortalte hun med Stolthed hele Historien med Drengen fra Sønderomme og Herredsfuldmægtigen o. s. v.

Hun tog sig ligefrem imponerende ud, den højt be dagede Kvinde, som hun stod der i Oktobersolskinnet med de markerede Ansigtstræk og de kloge Øjne.

Vi tog Afsked med hende og gik. Det var sidste Gang, jeg talte med Ann' Trøglborg.

Egentlig Hekseri havde Ane, efter sit eget Udsagn, aldrig givet sig af med. Dette skal nemlig læres inden Konfirmationen, og dets Udøvere maa aldrig nyde Herrens Nadvere. Heksene blive derimod »berettede» af den onde St. Hansnat paa Bloksbjerg, hvor de ride hen paa et Koteskaf. Men Ann' Trøglborg gik til Alters i Ringive Kirke.

Noget andet var, at Ane havde lært at kurere et og andet, der var »forgjort«, og kunde dermed hjælpe baade sig selv og andre af sine Medmennesker.

I Nærheden af »Trøglborg« laa et Husmandssted, som kaldtes »Baastlundhus«. Her boede en Gang en Mand, der hed Jens Østergaard, og som vilde »gøre ondt«. Det fejlede næsten aldrig, naar Jens Østergaard

havde været hos en Naboerne, at der jo saa blev noget i Vejen paa én eller anden Maade. Saadan kom han ogsaa en Gang ind paa »Trøglborg«. Ane havde da netop sin Gjørpotte staaende paa Bordet i Stuen — »hun tænkte jo aldrig ved det«. Saa siger Jens Østergaard: »Da har Du endda mange Gjær, Ann'«, og siden den Tid var det hende ikke muligt at faa Øllet til at gjære. Først da hun havde skaffet sig »noget« til at komme i Bryggerkarret, løstes Trolddommen, og der kom atter Gjær paa Øllet.

En anden Gang, da samme Jens Østergaard havde været paa »Trøglborg«, blev der fire Køer syge, saa de ikke kunde rejse sig; men ogsaa her var Ann' Situationen voksen.

I Nærheden af Trøglborg boede ogsaa en Gang en Kone, der hed Maren. Hun var en vældig Heks. Dem var der jo saa mange af i fordums Tid, nu er der ingen. Samme Maren kom en Dag hen paa Trøglborg for at hente Mælk ved Middagsmalkningen. Hun gik op imellem et Par Køer og strøg paa dem, og saa var S. løs i Køerne. De brølede og tumlede sig og vilde med Gevalt staa paa Hovedet. Da Maren var gaaet, kom Ann' ud og saa Elendigheden. »Hun er klog«, sagde Ann' om Maren; »men a er ælyvvel den klogest«. Køerne blev straks rolige.

Derimod indtraf der en Gang et Tilfælde, som Ane stod afmægtig overfor. Der kom en »mægtig stor svot Kok« og satte sig paa hendes Grubekedel. Den formaede hun ikke at gjenne bort. Da maatte hun have Bud efter hendes Broder Hans, der ogsaa var »klog«. Han kunde magte Kokken. »Dævlen gaal i'et« — sagde Hans Amlund senere — »vaar a et kommen, vaar æ Gaard gavven op i Luer!« Det betyder nemlig

Ildebrand, siges der, naar en Hane saadan kommer og sætter sig.

Ann' og Knud fik i Tidens Løb en ikke saa lille Børneflokk. Da Børnene voksede til og kom til Skjelsaar og Alder, skulde de jo sættes i Vej. Gaarden »Trøglborg« var saa stor, at den godt kunde deles i to, og det skete ogsaa en Gang omtrent midt i Syvtiaarene. Der blev da bygget en Gaard til paa Udmarken, »Lille Trøglborg« kaldet. Ann' hjalp selv til denne Gang ligesom sidst. Hun gjorde Haandlangerarbejde og holdt ud med Murere og Tømrere fra den tidlige Morgenstund til Aften silde, spiste sammen med dem og fik sin Snaps og sin Puns med ligesom de andre. To af Sønnenne fik nu hver sin Gaard, medens en 3 à 4 Døtre efterhaanden blev gifte, dels i Hjemsoagnet og dels uden Sogns. En tredie ugift Søn har stadig haft Ophold paa Fødegarden. Ann' og Knud gik selv paa Aftægt i Trøglborg, det vil sige, de blev gaaende hos Sønnen og Svigerdatteren, fik Opholdet og forrettede, hvad de kunde, saadan som Begrebet »Aftægt« i Almindelighed forstaas der i Egnen.

Efter nogle Aars Forløb døde Knud, og Sønnens Hustru døde ogsaa, efterladende sig en Flok smaa Børn. Det blev nu Ann', der for anden Gang maatte overtage Pladsen som Husmoder paa Trøglborg, og trods sin fremrykkede Alder vég hun ikke tilbage. Ved Siden af sin Praksis styrede hun Husholdningen paa Gaarden og opdrog sin Søns Børn og havde ikke en Gang en Pige til Hjælp. Og det var nok ikke godt, at Husholdningen og Børneopdragelsen skulde tage al hendes Tid. Nej, hun gik om Sommeren ogsaa daglig til Marks. Da hun var 87—88 Aar, bandt hun endnu alene den allerstørste Del af Kornet op dér paa Gaarden, der ganske vist ikke dreves ret skraft.

Hendes Helbred var usædvanlig kraftigt, hun vedblev at være rask og rørig og fuldstændig aandsfrisk lige til hendes sidste Sygdom, kunde læse uden Brilller og havde en Hukommelse, som de fleste maatte misunde hende.

Et Par Aar før Ann's Død blev hendes Søn idømt en Mulkt for »Dyrplageri«. Han havde ladet sine Kreaturer gaa for længe ude i Kulden om Efteraaret, og der var nogen, der havde meldt ham. Det var gaaet tilbage for dem paa Trøglborg i de senere Aar, deres Avl blev for ringe, og de havde det knapt med Foder til Vinterbrug, hvorfor de benyttede sig af Græsmarken saa længe som muligt. Ann' tog sig denne Sag meget nær og mente, at der var gjort Sønnen Uret. Men hun havde jo selv gjort Erfaring om, at en Underretsdøm kan kuldcastes, naar den gaar til højere Vedkommende, og hun besluttede baade for at redde Sønnens Pengepung og hans Ære at gjøre et Forsøg. For at gjøre Pinen saa kort som muligt, sprang hun alle Melleminstanserne over og gik lige til »Allerhøjesteret« — hun skrev selv direkte til Hs. Majst. Kong Frederik d. 8., der lige var kommen paa Tronen, og bad om hans Intervention i Sagen:

Trøgelborg, den 23. Februar 1906.

De Høieste Allenaadigste Majestæt
Kongen af Danmark Tillykke paa Tronen.

Forbøn for min Søn.

I anledning af vedlagte Brev af en Bøde til Herreders Pollitikasse. Bede jeg vor Allernaadigste Majestæt Kongen hvis det er mulig at frigive ham for den Bøde og omkosninger. Han har alletider været en god Søn overfor sine Forældre Søskende Hustru og Børn og for alle saavidt det har været Ham mulig

og omhyggelig for alt men mangan gang haft meget Uhæld ihvor paapassen han har været i Fjor Ødelagde Fritsfluerne en stordel af hans Sæd men han siger altid efter Uhæld kommer der nok Lykke igjen bare man kan oppebie den han har ogsaa haft sin part af sorg ved Dødsfald hans Fader Døde og hans 3 Børn og Kjære Hustru. Nu Haaber jeg vor Allernaadigste Majestædt Kongen vil høre en Gammel Moders Bøn der bliver Halvfemsstyve Aar den 12. August 1906.

En venlig Hilsen
Til Deres Ærede Allernaadigste
Hs. Majestæt Kongen
fra
Ane Jens Datter
Trøgelborg.¹⁾

Om Ann's Brev nogensinde er kommen Kongen personlig for Øje, er maaske tvivlsomt. Resultatet blev i alt Fald, at Underrettsdommen denne Gang kom til ved Magt at stande, hviket, som man kan forstaa, ingenlunde var efter Ann's Hoved.

Ann' Trøgelborg endte sit daadrige Liv d. 14. Febr. 1907 efter et kort Sygeleje. »Der gror ingen Urt mod Døden«. For den maa selv en »klog Kone« bukke under. Men Mindet om »den kloge Kone i Ringive« vil blive bevaret med Taknemmelighed her i Egnen af de mange, hun har hjulpet til Helsen og Sundhed. Og selv i de kommende Slægter vil hendes Minde endnu en rum Tid blive ved at lyse, og de mærkelige Fortællinger om hendes Liv og hendes Kunst gaa fra Mund til Mund.

¹⁾ Brevet har jeg faaet en Afskrift af i Justitsministeriet, hvor Sagen gemmes.

Sin Kunst har Ann' Trøglborg taget med sig i Graven. Kun den Del af den, som syntes mest uundværlig for hendes kjære Hedeboer, og som ingen ny-modens Læge rigtig forstaar sig paa, nemlig Kuren mod Hugormebid, har hun ladet gaa i Arv til sin Søn. Fremdeles er der Hjælp at faa paa Trøglborg mod Hugormens giftige Brod; men dermed er ogsaa alt kommen.

»Ann' Trøglborg« — er der med Rette bleven sagt — »stammer fra en gammel Kæmpeslægt, runden af ægte jydsk Rod. Noget af Fortidens Urkraft aabenbarer sig gjennem hende. Hendes Slægtsfølelse er stærk og udholdende. Derfor har hun i Trofasthed bevaret Fædreneres Lærdomme og Kultur, og netop derfor er hun en ægte Type paa »den kloge Kone«, der nu forsvinder som Lyngen herude paa Heden, medens en ny Kultur holder sit Indtog paa Jyllands mørke Prærie.«
